

Waingertner, Przemysław

Konferencja naukowa "Europa w XX wieku. Główne kierunki rozwoju (ekologia, gospodarka, kultura, polityka)"

Dzieje Najnowsze 33/3, 299-302

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Konferencja naukowa „Europa w XX wieku. Główne kierunki rozwoju (ekologia, gospodarka, kultura, polityka)”

W dniach 10-11 października 2000 r. odbyła się w Łodzi międzynarodowa konferencja naukowa nt. „Europa w XX wieku. Główne kierunki rozwoju (ekologia, gospodarka, kultura, polityka)”. Była to szósta z kolei konferencja, zorganizowana dzięki współpracy Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Łódzkiego (UŁ) i Wydziału Historycznego Uniwersytetu im. Michaiła Łomonosowa w Moskwie (UM). Wzięli w niej udział, obok historyków łódzkich i moskiewskich, także naukowcy z uniwersytetów w Brnie (UB) i Permie (UP), Instytutu Historii Bułgarskiej Akademii Nauk (IHBAN) oraz Mazowieckiej Wyższej Szkoły Humanistyczno-Pedagogicznej (MWSzH-P) w Łowiczu. Uroczystego otwarcia konferencji w obecności wiceprezydenta miasta Łodzi Sylwestra Pawłowskiego i przedstawicieli władz UŁ dokonał dyrektor Instytutu Historii UŁ prof. Jerzy Grobis. Następnie głos zabrał główny organizator konferencji prof. Edward Wiśniewski (UŁ), który wskazał na znaczenie współpracy między uniwersytetami łódzkim i moskiewskim oraz uzasadnił tematykę obrad koniecznością naukowego podsumowania upływającego stulecia. Z kolei prorektor UŁ prof. Wiesław Puś podkreślił występowanie w XX w. różnorodnych, a często przeciwnych tendencji politycznych, gospodarczych i kulturalnych oraz trudności, jakie napotyka w związku z tym historycy dążący do syntetycznego ujęcia dziejów ostatnich stu lat.

Pierwsza część obrad poświęcona była problematyce polityki międzynarodowej. Wprowadzający referat pt. *XX wiek w oczach historyka. Próba bilansu* wygłosił prof. Wojciech Materski (UŁ), który zwrócił uwagę m.in. na możliwość stosowania różnorodnych cezur czasowych, wyznaczających mijające stulecie, a przyjmowanych w zależności od zjawiska, czy procesu historycznego, uznanych za reprezentatywne dla XX w. Następnie doc. dr Nina Djułgierowa (IHBAN) w wystąpieniu nt. *Główne kierunki polityki zagranicznej państw Europy Południowo-Wschodniej na początku XX wieku* scharakteryzowała cele dyplomacji państw bałkańskich i sposoby ich realizacji na tle rywalizacji europejskich mocarstw na przełomie XIX i XX stulecia. Z kolei prof. Vladimir Gonec (UB) przedstawił referat pt. *Europa i Rosja z punktu widzenia ruchu paneuropejskiego w okresie międzywojennym*, ukazując w nim wypracowane przez „paneuropejczyków” koncepcje relacji pomiędzy państwami Starego Kontynentu i Rosją, a zarazem zwracając uwagę na zmienność pojęcia „Europa” w dziejach i określanie nim różnego obszaru geograficznego w zależności od przyjmowanego kryterium politycznego, ekonomicznego bądź kulturowego. W wystąpieniu nt. *Ośrodki międzynarodowej współpracy intelektualnej w Europie w latach 1919-1939* prof. Andrzej Maciej Brzeziński (UŁ) omówił rolę Brukseli, Paryża i Rzymu jako siedzib instytucji, koordynujących ponadnarodową współ-

pracę naukową i kulturalną w międzywojennej Europie. Kolejnym mówcą był prof. Waldemar Michowicz (UŁ), który wygłosił referat pt. *Wpływ Wielkiej Brytanii na losy Polski podczas II wojny światowej*, prezentując w nim ewolucję stosunku Londynu w kwestii polskiej w latach 1939-1945 — od początkowej postawy wiernego sojusznika wobec wspólnego zagrożenia niemieckiego do przyjęcia prosowieckiego stanowiska w sprawie granic i przyszłego rządu polskiego w obliczu sukcesów ZSRS w wojnie z III Rzeszą. Następnie głos zabrał dr Paweł Chmielewski (UŁ), który w wystąpieniu nt. *Stalinowskie dążenia do kreowania monolitycznej „strefy odpowiedzialności” w Europie Środkowowschodniej w latach 1944-1947* zaprezentował koncepcje podziału Starego Kontynentu na strefy wpływów, wypracowane w latach II wojny światowej przez sowieckich polityków i dyplomatów. Z kolei prof. Mikołaj Cimbajew (UM) wygłosił referat pt. *Spuścizna Włodzimierza Solowiowa i jej wpływ na rozwój Rosji w XX wieku*, podkreślając obecność koncepcji dziewiętnastowiecznego filozofa, dotyczących konieczności syntezy nauki, filozofii i teologii oraz zjednoczenia Kościołów katolickiego i prawosławnego w rosyjskiej i europejskiej myśli społeczno-politycznej i religijnej mijającego stulecia. Jako ostatni w pierwszej części obrad głos zabrał dr Maksim Bułachtin (UP), który przedstawił wystąpienie nt. *Kierunki rozwoju polityki zagranicznej Michaila Gorbaczowa i jego wkład w liberalną tradycję polityki międzynarodowej*, akcentując zerwanie inicjatora pieriestrojki i głośności z tradycyjną sowiecką zimnowojenną dyplomacją, prowadzoną z pozycji siły.

Kolejne referaty były poświęcone historii gospodarczej dwudziestowiecznej Europy. Pierwszy z nich, pt. „Kierunki rozwoju gospodarczego Europy na początku XX w.”, zaprezentował prof. W. Puś, który omówił główne tendencje występujące w gospodarce państw Starego Kontynentu oraz wynikające z nich konsekwencje społeczne. Następnie prof. E. Wiśniewski w wystąpieniu nt. „Kierunki rozwoju gospodarczego Rosji w koncepcjach przemysłowców na początku XX w.” przedstawił program reform ekonomicznych, forsowany przez kręgi postępowych przedsiębiorców rosyjskich w ostatnich dwóch dekadach monarchii Romanowych. Z kolei mgr Małgorzata Łapa (UŁ) wygłosiła referat pt. „Stabilizacja waluty polskiej w 1927 roku na tle doświadczeń europejskich”, w którym scharakteryzowała politykę gospodarczą rządów piłsudczykowskich u schyłku lat dwudziestych, porównując ją do ówczesnych poczynań innych rządów europejskich w dziedzinie ekonomii.

W następnej części obrad zaprezentowano wystąpienia, odnoszące się do losów Kościołów i religii w XX w. Referat nt. *Rosyjska Cerkiew prawosławna a państwo na początku XX wieku* przedstawił prof. Włodzimierz Fiodorow (UM), ukazując wzajemne relacje władzy świeckiej i hierarchii prawosławnej oraz miejsce Cerkwi w życiu politycznym i społecznym monarchii Romanowych na przełomie XIX i XX stulecia. Z kolei głos zabrała mgr Anna Olczak (UŁ), która w wystąpieniu pt. *Kierunki przemian w rosyjskiej Cerkwi prawosławnej na początku XX wieku* scharakteryzowała zmiany administracyjne i duchowe, dokonujące się w rosyjskim prawosławiu w pierwszych latach mijającego stulecia. Następnie doc. dr Irina Sierowa (UM) zaprezentowała referat nt. *Ormiańska Cerkiew w ZSRR w latach czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku*, ukazując wysiłki ówczesnego ormiańskiego duchowieństwa, dążącego do utrzymania jak największej niezależności od władz państwa sowieckiego.

Drugi dzień konferencji poświęcono historii politycznej i kulturze dwudziestowiecznej Rosji i Polski. Obrady otworzyło wystąpienie dr Dymitra Krasilnikowa (UP) pt. *Kierunki przemian politycznych w Rosji w XX wieku*, w którym porównał on dwa najważniejsze dla dziejów Rosji w ostatnim stuleciu okresy: rewolucji lutowej i bolszewickiego przewrotu 1917 r. oraz kryzysu i upadku Związku Sowieckiego na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Kolejnym mówcą był doc. dr Aleksiej Gusiew (UM), który wygłosił referat nt. *Histo-*

ŻYCIE NAUKOWE

ryczny fenomen totalitaryzmu w interpretacji rosyjskich marksistów w latach trzydziestych-czterdziestych XX wieku, charakteryzując stanowisko przedstawicieli antystalinowskiego rosyjskiego marksizmu wobec totalitarnego systemu w Związku Sowieckim, III Rzeszy i faszystowskich Włoszech. W dalszej części obrad przedstawiono wystąpienia dotyczące dwudziestowiecznej historii Polski. Pierwszy głos zabrał tutaj prof. Stefan Pytlas (UŁ), który w referacie pt. *Rola inteligencji w tworzeniu nowoczesnego oblicza Łodzi intelektualnej na początku XX wieku* omówił znaczenie ówczesnych działań, podejmowanych przez łódzkie środowiska inteligencje dla rozwoju miasta. Następnie prof. Andrzej Majer (UŁ) wygłosił wystąpienie nt. *Urbanizacja i przyszłość Łodzi*, ukazując perspektywy dalszego rozwoju gospodarczego i kulturalnego miasta. Z kolei dr Jarosław Kita (UŁ) zaprezentował referat pt. *Kierunki rozwoju polskiego ruchu ludowego w XX wieku*, podkreślając wielonurtowość, a zarazem żywotność politycznych stronnictw ludowych na polskiej scenie politycznej. Następnym mówcą był dr Przemysław Waingertner (UŁ), który w wystąpieniu nt. *W poszukiwaniu „Trzeciej Drogi”. Z koncepcji syndykalnych piłsudczykowskiej „Naprawy” (1926-1939)* przedstawił radykalny program przebudowy stosunków społeczno-politycznych i gospodarczych w państwie, forsowany po przewrocie majowym przez syndykalistyczną lewicę obozu sanacyjnego. W kolejnym referacie pt. *Aparat bezpieczeństwa w Polsce w latach 1945-1970: struktura organizacyjna i zadania* dr Krzysztof Lesiakowski (UŁ) scharakteryzował cele i strukturę służb bezpieczeństwa w PRL, akcentując, iż pomimo stopniowego ograniczania ich działalności pozostawały one niezmiennie podstawowym filarem totalitarnego systemu. Później głos zabrał prof. Tadeusz Jałmużna (UŁ), który w wystąpieniu nt. *Udział teorii pedagogicznej w polskich reformach oświatowych w latach 1932-1999* omówił rolę koncepcji wypracowanych przez przedstawicieli polskiej myśli pedagogicznej w próbach przebudowy systemu kształcenia w Polsce, podejmowanych w XX wieku. Następnie referat pt. *Jeszcze raz o fałszywej historii jako mistrzyni fałszywej polityki. Kilka refleksji na temat historiografii polskiej końca XX wieku* wygłosił dr hab. Rafał Stobiecki (UŁ), charakteryzując dyskusje wokół zagadnienia metodologii historii, toczone w środowisku polskich historyków.

Problematykę ekologiczną zaprezentował podczas obrad konferencji dr Zbigniew Klejn (MWSzH-P) w wystąpieniu nt. *Problemy ekologii motorem przemian politycznych w Bułgarii lat 1987-1989*. Ukazał on wpływ ruchów obrońców przyrody, podnoszących dewastację środowiska naturalnego w Bułgarii w wyniku prowadzenia rabunkowej gospodarki przez komunistyczny reżim, na proces demontażu totalitarnego systemu w tym kraju.

Po referatach rozpoczęła się dyskusja. Wzięli w niej udział m.in.: prof. W. Materski, wskazując m.in. na próby realizacji koncepcji paneuropejskich w międzywojennej Europie i polski wkład w rozwój idei paneuropeizmu; prof. V. Gonec, akcentując znaczenie przemian politycznych i ekonomicznych, jakim podlegała Rosja w XX w., oraz dr hab. R. Stobiecki, podkreślając umowność cezur czasowych, stosowanych w odniesieniu do XX w. i zwracając uwagę na współwystępowanie w polityce zagranicznej M. Gorbaczowa obok nowych tendencji liberalnych również starych, opartych na zasadach dyktatu wobec słabszych partnerów. Tezę tę poparł dr Sławomir Nowinowski (UŁ). Z kolei dr Jacek Pietrzak (UŁ) podniósł wpływ stereotypu „Polaka-rusofoba”, obecnego w świadomości Anglików, na brak wśród nich zrozumienia wobec polskich obaw przed dominacją sowiecką pod koniec II wojny światowej. Następnie głos zabierali: mgr Marzena Iwańska (UŁ), która podkreśliła rolę łódzkiej burżuazji, jako mecenasa nauki i sztuki; dr Przemysław i Radosław Żurawscy vel Grajewscy (UŁ), wskazujący na fasadowy charakter, uzależnionego od komunistycznych władz państwowych, ruchu ludowego w PRL oraz dr P. Waingertner, podkreślając aktywną politykę gospo-

darczą rządów piłsudczykowskich u schyłku lat dwudziestych oraz zasadnicze różnice dzielące systemy autorytarne i totalitarne w Europie międzywojennej.

Konferencję zamknęły wystąpienia prof. W. Fiodorowa, doc. dr I. Sierowej i doc. N. Djułgierowej, którzy w imieniu zagranicznych gości złożyli podziękowania przedstawicielom IHUŁ za zorganizowanie konferencji oraz prof. E. Wiśniewskiego, który podkreślił wagę łódzkich obrad, potrzebę opublikowania konferencyjnych materiałów i celowość kontynuacji współpracy naukowej pomiędzy Wydziałem Filozoficzno-Historycznym UŁ i Wydziałem Historycznym Uniwersytetu im. M. Łomonosowa w Moskwie.

Przemysław Waingertner
Łódź